

10.3.2016

Dnro 102/3/16

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Maija Saksin

Esittelijä: Notaari Kaisu Lehtikangas

TARKASTUS: VANTAAN KAUPUNGIN LASTENSUOJELU

Pöytäkirja

Aika: 4.2.2016

Paikka: Vantaan kaupungin lastensuojelu, Tikkurila

Läsnä: Oikeusasiamiehen kansliasta:

Apulaisoikeusasiamies Maija Saksin
Esittelijäneuvos Tapio Räty
Oikeusasiamiehensihteeri Piatta Skottman-Kivelä
Oikeusasiamiehensihteeri Mia Spolander
Notaari Kaisu Lehtikangas

Lastensuojelun henkilöstön tapaaminen klo 9.30–11.35

Sosiaalityöntekijöitä 7
Perhetyöntekijöitä 4
Ohjaaja
Sosiaaliohjaajia 2
Yksikön vastaava ohjaaja

Lastensuojelun johtavia sosiaalityöntekijöitä 8 klo 12.15–13.15

Lastensuojelusta vastaava johto klo 13.20–15.05

Perhepalvelujen johtaja
Sosiaalityön esimiehiä 4
Vastaanottokodin johtaja
Lastensuojelun lakimies
Viertolan vastaanottokodin johtaja
Vs. päällikkö (sosiaali- ja kriisipäivystys)

Apulaisoikeusasiamiehelle toimitettiin ennen tarkastusta seuraavat asiakirjat:

- Vuonna 2015 ensimmäisten neljän huostaanotetun perheeseen ja laitokseen sijoitetun lapsen voimassaolevat asiakassuunnitelmat sekä heidän vanhempiensa asiakassuunnitelmat
- Jälkihuoltosuunnitelmat kahden ensimmäisen lapsen osalta, joiden jälkihuolto on alkanut 1.1.2015 tai sen jälkeen
- Asiakassuunnitelmat kahden ensimmäisen lapsen osalta, joille on järjestetty erityinen huolenpito alkaen 1.1.2015 tai sen jälkeen
- Vantaan kaupunginhallitukselle 2.3.2015 toimitettu selvitys Vantaan kaupungin lastensuojelun tulosityksikön tilanteesta.

- Kaupungin antamat lastensuojelun ohjeet:

Lautakunnan vahvistamat ohjeet: Delegointiohje ja Vastaanottoperheiden palkkioiden, kulukorvausten ja vapaakorvausten tarkistaminen lasten sijaishuollossa.

Viranomaisyhteistyötä koskevat ohjeet: Ohje 25 §:n mukaisen ilmoitusvelvollisuuden noudattamisesta 1.4.2015 alkaen, Varhaiskasvatuksen yhteistyömalli, Tilanearviotyöskentely lastensuojelun ja A-klinikan yhteistyönä, Lastensuojelun johtoryhmän vahvistamat ohjeet, Lapsen pahoinpitelyn ja seksuaalisen hyväksikäytön selvittäminen Vantaalla, Lapsen hoidon järjestäminen läheisverkosto-ratkaisuna lastensuojelussa (LSL 32 §) ja taloudellisen tukemisen ohje

- Vantaan kaupungin lastensuojelun: asiakasluvut vuosilta 2013, 2014, ja 2014, vakanssit ja sairauspoissaolot, työhyvinvointi (Kunta 10 tulosteet), johtamisjärjestelmä, tulos- ja kehityskeskustelut, Vantaan kaupungin omat laitokset ja ostopalvelupaikat sekä turvapaikanhakijat/ lastensuojelu.

Lastensuojelun organisaatio

Vantaan kaupungin lastensuojelun tulosityksikköön kuuluu avopalvelut, sijais- ja jälkihuollon palvelut, tukiyksikkö ja kolme omaa laitosta. Alueellisia toimipisteitä on kolme: Koivukylä, Myyrmäki ja Tikkurila. Sijais- ja jälkihuollon palveluihin kuuluu sijaishuollon perhehoito, laitoshoido ja jälkihuolto.

Avohuollon vastaanottotiimi käsittelee uudet lastensuojeluilmoitukset ja tekee lastensuojelutarpeen selvitykset. Mikäli asiakkuus jatkuu selvityksen jälkeen, asiakkuus siirtyy suunnitelmallisen sosiaalityön tiimiin. Sijaishuollon sijoituksen jälkeen asiakkuus siirtyy sijaishuoltoon.

Pöytäkirja on laadittu käytyjen keskustelujen pohjalta.

Lastensuojelun työntekijöiden jaksaminen ja kuormittavuus

Avopalvelut

- Keskustelussa avo- ja laitoshuollon sosiaalityöntekijöiden ja -ohjaajien kanssa tuli esille, että asiakkaita on liikaa työntekijöitä kohden. Avopalveluiden alueellisissa toimipisteissä oli kuitenkin suuria eroja. Esimerkiksi Koivukylässä on 20–80 asiakasta/työntekijä. Myyrmäessä avohuollon ensimmäinen tapaaminen voi mennä kuuden viikon päähän. Kirjallisten yhteenvedojen tekeminen viivästyy.
- Tehostetun perhetyön työntekijöiden mukaan sosiaalityöntekijöillä ei ole tarpeeksi aikaa perheille, joten perhetyöntekijät hoitavat monet asiat ja tuntevat parhaiten perheiden tilanteet.
- Keskustelussa tuli esille, että sosiaalityöntekijöillä on paljon kirjallisia töitä, ja heillä voi olla kirjaamatta 1–2 vuoden muistiinpanot ATJ:lle.
- Asiakassuunnitelmia ei ehditä tehdä nuorten vanhemmille. Resurssit eivät riitä suunnitelmalliseen työhön vanhempien kanssa. Pienten lasten kohdalla suunnitelmia on tehty enemmän.
- Joulukuussa 2015 Länsi-Vantaalla oli 80 uutta lastensuojelun tarpeen selvitystä.
- Alueilla on ollut ongelmana, että avoimia virkoja ei ole saatu täytettyä edes epäpätevillä hakijoilla. Tässäkin on alueellista vaihtelua.

- Työntekijät kokivat, että aitoa moniammatillista työskentelyä ei ole.
- Sosiaalityöntekijät kokivat kuormittavana sen, että he tekivät myös toimeentulotukipäätökset asiakkailleen.
- Palvelutarpeen arviointiyksikkö on aloittanut vasta toimintansa, ei toimi vielä kunnolla ja koetaan liian aikuistyölähtöiseksi. Sosiaalihuoltolain mukaisia palveluja ei ole tarjolla, joten työntekijät eivät ole uskaltaneet siirtää asiakkaita aikuispalvelujen asiakkaiksi.

Sijaishuolto

- Sijaishuollon laitoshoidosta todettiin, että lasten prosessien seuraaminen vie paljon aikaa, joten vanhempien tapaaminen kärsii. Ideaali asiakasmäärä olisi 25–30 lasta/työntekijä. Nyt on noin 50 asiakasta/työntekijä.
- Sijaishuollon perhehoidossa on 30–40 lasta/työntekijä, ideaali olisi 25 lasta. Yhteydenpitojen järjestäminen vie paljon aikaa. Perhehoidossa ei ole sosiaaliohjaajia. Sosiaaliohjaaja koettaisiin hyväksi työpariksi.
- Perhehoidossa kaikki sosiaalityöntekijät ovat päteviä, perhehoidossa ei ole työparityöskentelyä.
- Sijoitettujen lasten vanhempien asioita hoitaa aikuispuolen sosiaalityöntekijä.

Sosiaali- ja kriisipäivystys

- Sosiaalipäivystyksen työntekijän mukaan sosiaali- ja kriisipäivystyksessä on paikalla yöllä vain yksi sosiaalityöntekijä ja kriisityöntekijä. Jos he lähtevät esimerkiksi sairaalaan työtehtävissä, päivystys menee kiinni siksi aikaa.
- Työntekijöiden ja johdon mukaan turvakotipalvelut ovat heikentyneet sen jälkeen kun kustannukset siirtyivät valtiolle. Esimerkiksi viikolla 6 turvakotipaikkaa tarvinnut henkilö sijoitettiin Lahteen. Sosiaali- ja kriisipäivystys on tarvittaessa sijoittanut myös hotelliin. Turvakodissa käytettäviin tulkkipalveluihin Migri on antanut tietyn määrän tulkkaustunteja. Muussa sosiaalityössä saa käyttää tarvittavan verran tulkkeja.

Johtavien sosiaalityöntekijöiden näkemykset

- Johtavien sosiaalityöntekijöiden mukaan ongelmana eivät ole vaikeat asiakkaat vaan liian suuri asiakasmäärä. Asiakassiirrot ovat osoittautuneet vaikeiksi.
- Vaativan laitoshoidon tarve on kasvussa.
- Johtaviensosiaalityöntekijöiden mukaan työntekijöitä työllistävät jatkuvat valituskierteet ja niistä annettavat lausunnot ja selvitykset.
- Johtavat sosiaalityöntekijät pitivät hyvänä asiana sitä, että Vantaalla ollaan kehittämismyönteisiä ja työntekijöille järjestetään koulutusta.
- Hyvää on avoin dokumentaatio, joka on koko lastensuojelun teemana. Tarkoituksena on tehdä kirjaukset saman tien asiakkaan läsnä ollessa. Kokemuksen mukaan avoin dokumentaatio on vähentänyt asiakkaiden valituksia. Kaksi sosiaalityöntekijää muodostaa työparin. Työparityöskentely ei kuitenkaan resurssien puolesta aina ole mahdollista. Sosiaalityöntekijät tarvitsisivat myös sosiaaliohjaajia ja psykiatrian osaamista työpareiksi.
- Johtavien sosiaalityöntekijöiden mielestä jälkihuolto toimii Vantaalla hyvin. Jälkihuollossa on kahdeksan sosiaaliohjaajaa.

Johdon näkemykset

- Johto kertoi, että vuonna 2014 Vantaan lastensuojelua koskevan uutisoinnin jälkeen Vantaa kaupunginhallitus on pyytänyt selvitystä lastensuojelun nykytilasta. Vuonna 2015 valmistuneen selvityksen pohjalta on alettu tehdä kehittämisohjelmaa, josta on valmiina noin puolet.
- Perhepalveluiden johtajan mukaan Vantaa on delegoinut kehittämistyötä virkamiehille.
- Lastensuojelutarpeen selvityksen määräajat ovat toteutuneet Vantaalla aika hyvin. THL:n selvityksen mukaan vain 0,4 %:a meni yli määräajan.
- Johdon mukaan sosiaali- ja kriisipäivystyksellä on takapäivystys.
- Johdon mukaan kirjaaminen ja avoin dokumentaatio on osin työtapakysymys, osin työvälinekysymys ja osin asiakasmääräkysymys.

Lasten sijaishuoltopaikan valinta ja valvonta

- Työntekijöiden mukaan asiakasohjausryhmä Laituri ehdottaa lapsen sosiaalityöntekijälle muutamia paikkoja Vantaan kaupungin kilpailuttamista paikoista. Nämä paikat ovat ensisijaisia, mutta lapsen tarve ratkaisee eli paikka voidaan ostaa muualta.
- Asiakasohjaustiimi käy tarkastuksilla laitoksissa ja keskustelun mukaan tilanteet laitoksissa muuttuvat nopeasti.
- Sosiaalityöntekijä tapaa lasta perhehoidossa tai laitoksessa 2-5 kertaa vuodessa. Keskustelussa todettiin, että olisi hyvä, että sekä laitos että sosiaalityöntekijä kirjaisivat tapaamiset omiin järjestelmiin.
- Johtavien sosiaalityöntekijöiden mukaan sijaisperheille pitäisi pystyä antamaan enemmän tukea. Usein sosiaalityöntekijät ovat tilanteissa yksin. Myös lasten ja biologisten vanhempien tapaamisiin tarvittaisiin monimuotoisuutta, esim. tilojen ja henkilökunnan osalta.
- EHO:n järjestämisessä pyritään käyttämään aina julkisia palveluja. Yksityisissä laitoksissa on ollut epäselvyyttä onko ns. intensiivihoidoa vai EHOa.
- Johdon mukaan laitoshoidossa on sosiaalityöntekijä, joka valvoo ostopalvelupaikkoja. Valvontaa tehdään yhteistyössä Espoon sosiaalitoimen kanssa.

Yhteistyö muiden viranomaisten kanssa

Terveydenhuolto

- Työntekijöiden mukaan isoja ongelmia on rajapintatapauksissa – tarvitseeko lapsi/nuori terveydenhuollon vai sosiaalihuollon palveluja.
- Lastensuojelun asiakkailla ja heidän vanhemmillaan on vaikeuksia saada psykiatrisia palveluja HUS:n sairaaloista. Jos lapsi on avohuollon asiakkaana, avohuollon sijoituksessa tai kiireellisesti sijoitettuna, hoitoa ei aleta antaa, ennenkuin lapsen olosuhteet ovat vakiintuneet eli lapsi on huostaan otettu ja sijaishuolto on aloitettu.
- Perhehoitoon sijoitetut lapset saavat yleensä tarvitsevansa psykiatrisen hoidon sijoituspaikkakunnallaan.

- Johdon mukaan lastensuojelulla ja HUS:n psykiatrialla on Clean-yhteistyöhanke. Hankkeessa selvitetään lastenpsykiatrian ja lastensuojelun yhteistyökäytäntöjä. Hyviä tuloksia on saatu kahden räätälöidyn yksittäistapauksen osalta.

Opetustoimi

- Hyvin haastavasti käyttäytyvien ja lasten kohdalla lastensuojelussa ja koulussa on riittämättömyyden tunnetta, huolena myös millä keinoin puuttua kouluakäymättömyyteen.
- Hyvin haastavasti käyttäytyvien oppilaiden koulupäivää on saatettu jossain tapauksessa lyhentää ”rangaistusluonteisesti”
- Keskustelun mukaan iso osa sijoituksen järjestämisestä on miettiä, miten opetus voidaan sijoituskunnassa järjestää.
- Tapauksissa, joissa nuoren oppivelvollisuusikä on ylittynyt ennen peruskoulun suorittamista, on nuorelle järjestynyt mahdollisuus suorittaa perusopetus loppuun.

Muu yhteistyö

- Lastensuojelun avohuollon tukitoimena (LSL36 §) annetaan lausuntoja asuntotoimistoon, jos asuntoa ei järjesty. Viimesijaisena käytetään esimerkiksi Forenomia. Vantaalla on ollut omia kriisiasuntoja noin viiden kuukauden ajan.
- Työntekijöiden mukaan ulosoton ja sosiaalihuollon yhteistyö on aikaisemmin toiminut paremmin. Vantaalla oli juuri tapaus, jossa asiakas itse ilmoitti häädöstä.
- Johdon mukaan yhteistyö ulosoton kanssa toimii pääsääntöisesti hyvin.
- Vantaalla lyhytaikainen tuettu asuminen on kilpailutettu ja asumiseen liittyy myös tuki palvelun tuottajalta.
- Jälkihuollossa on 250 nuorta ja tukiasunnot sijaitsevat tavallisissa kerrostaloissa.

Olosuhdeselvitykset

Olosuhdeselvityksistä johto kertoi, että niitä oli Vantaalla viime vuonna poikkeuksellisen paljon. Selvityksiä tekevä yksikkö on siirretty perheneuvolan tulosityksikköön. Vantaa on tehnyt toimeksiantosopimuksia Vantaan kaupungin työntekijöiden kanssa. Olosuhdeselvitysten tekeminen kestää keskimäärin yli kuusi kuukautta. Kaikki työntekijät ovat naisia.

Lastensuojelun ohjeet

Tarkastuksella kiinnitettiin huomiota *Lapsen pahoinpitelyn ja seksuaalisen hyväksikäytön selvittäminen Vantaalla* ohjeessa oleviin virheellisiin tai epäselviin kohtiin. Tarkastuksen jälkeen Vantaa ilmoitti korjanneensa po. kohdat.

Toimenpiteet

Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin päätti ottaa omana aloitteena selvitettäväksi:

- Millä tavoin sosiaalipäivystyksen takapäivystys on järjestetty ja millä tavoin kiireellinen päätöksenteko on järjestetty pöytäkirjassa mainituissa tilanteissa?
- Millä tavoin turvapaikanhakijoiden tulkkipalvelut on järjestetty turvakotipalveluiden yhteydessä?

- Keskusteluissa ilmeni, että lastensuojelusosiaalityöntekijöiden resurssimittaus on alimitoitettua ja päteviä sosiaalityöntekijöitä on vaikea rekrytoida. Tämä on johtanut siihen, että perheen alkutapaaminen voi viivästyä ja ettei asiakassuunnitelmia ehditä tehdä nuorten vanhemmille. Resurssit eivät riitä suunnitelmalliseen työhön vanhempien kanssa. Sosiaalityöntekijöillä on paljon kirjallisia töitä, ja heillä voi olla kirjaamatta 1–2 vuoden muistiinpanot ATJ:lle ja asiakkuuksia ei ehditä lopettaa. Millä tavoin Vantaa aikoo varmistaa sen että lastensuojelulaissa säädetyt tehtävät voidaan tehdä lapsen edun huomioivalla tavalla?

Lisäksi apulaisoikeusasiamies kiinnitti huomiota seuraavaan.

Lastensuojelun asiakkailla ja heidän vanhemmillaan on vaikeuksia saada psykiatrisia palveluja HUS:n sairaaloista. Jos lapsi on avohuollon asiakkaana, avohuollon sijoituksessa tai kiireellisesti sijoitettuna, hoitoa ei aloiteta, ennen kuin lapsen olosuhteet ovat vakiintuneet, esimerkiksi lapsi on huostaan otettu ja sijaishuolto on aloitettu.

Apulaisoikeusasiamies päätti ottaa asian omana aloitteena selvitettäväksi.

Pöytäkirjan vakuudeksi

Notaari Kaisu Lehtikangas